

зовсім нове бачення персонажа: міфічні істоти не мають антропоморфних форм, вони більш аніمالістичні, дивакуваті, у них немає прямого єднання з природою, як бачимо це в попередніх ілюстраціях. Вони більш схожі на химерних духів.

Висновки. Іконографія міфічних персонажів, пов'язаних з драмою-феєрією «Лісова пісня» демонструє широкий спектр естетизованої, рефлексивної роботи митців із текстом та контекстом творів, для яких характерна більша чи менша міра осучаснення зображення в ілюстрації; відтворення глибинних психологічних, синкретичних якостей у позаілюстративній подачі; збагачення конкретно-історичних образів універсальними смислами та аналогіями.

Література

1. Логвиненко, Ю. Трансформація античних міфів у творчості поетів-постмодерністів. Слово і Час. №6. С. 54-60.

2. Ковальчук, О. Мавка І. Лісова пісня (1976). Еротично-сотеціологічна анімація душі за мотивами драми-феєрії Лесі Українки. Відтворено з: <https://varianty.lviv.ua/76499-mavka-i-lisova-pisnia-1976>

3. Фільм Мавка. Лісова пісня. Відтворено з: <https://kino-teatr.ua/uk/film/mavka-lisova-psnya-48749.phtml?page=2>

4. The Forest Song – Teaser. (2016). Відтворено з: https://www.youtube.com/watch?v=IjmZRVaPdR4&ab_channel=ColabeStudios

УДК 821.161.2

ОБРАЗ ЛЕСІ УКРАЇНКИ У ТВОРЧОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ХУДОЖНИКІВ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Наталія Божко,

*кандидатка історичних наук, доцентка кафедри
українознавства Львівського національного медичного
університету імені Данила Галицького (м. Львів, Україна)*

Зроблена спроба прослідкувати появу перших художніх портретів молоді поетеси і громадської діячки Лесі Українки у виконанні відомих українських художників на початку ХХ ст., висвітлити їхні взаємовідносини та мистецькі уподобання

Ключові слова: поетеса, мистецтво, портрет, Галичина, Наддніпрянщина

The article attempts to trace the appearance of the first artistic portraits of the young poetess and public figure Lesya Ukrainka performed by famous Ukrainian artists in the early 20th century, to highlight their relationships and artistic preferences.

Key words: poetess, painting, portrait, Galicia, Dnieper Ukraine.

Відома українська поетеса та громадська діячка залишила по собі досить велику кількість світлин. Вони дають можливість вдячному читачеві та досліднику творчості поетки краще зрозуміти літературний спадок та долю цієї геніальної жінки. Серед значного візуального архіву належне місце займають також писані з натури портрети Лесі Українки. Портрети з'явилися майже в один і той самий період життя поетеси, але є досить різними як за технікою виконання, так і за трактуванням образу мисткині.

Перший, написаний галицьким художником Іваном Трушем у 1901 р., коли він, на замовлення керівництва Наукового Товариства імені Т.Шевченка приїхав до Києва, щоб написати портрети фундаторів товариства. Ще у 1898 р., випускнику краківської школи мистецтв, вдалося зарекомендувати себе вмільм портретистом. Іван Труш написав тоді портрети засновників НТШ, серед них - Єлизавети Милорадович, Дмитра Пильчикова та Михайла Жученка. Тому у червні 1899 р. на засіданні відділу товариства йому доручають продовжити роботу над написанням портретів наддніпрянських діячів та ухвалюють рішення закласти в бюджет 210 золотих ринських на виготовлення портретів В. Антоновича, П. Житецького, О. Кониського, а також за окрему винагороду - М.Лисенка та І.Нечуя-Левицького [2, с.26].

Поява галицького художника у Києві в 1901 р. не залишилася поза увагою тамтешньої (російської) жандармерії, куди було викликано Івана Труша для підтвердження цілей його візиту. Однак встановленні контакти і знайомства з наддніпрянською інтелігенцією були більш значимі для художника, ніж певні незручності викликані правилами проживання у тогочасній Російській імперії. Перебуваючи на Наддніпрянщині, Іван Труш познайомився і потоваришував з художниками Миколою Мурашко та Фотієм Красицьким, літераторами Іваном Нечуєм-Левицьким, Михайлом Старицьким, Павлом Житецьким, композитором Миколою Лисенко. Але найбільше заприятелював зі своєю ровесницею Лесею Українкою.

Познайомились молоді люди ще у 1900 р., коли Ів.Труш вперше перебував у Києві. Вони мали багато спільних інтересів і вподобань. Так у листі до О.Кобилянської від 20.листопада 1900 р. Леся писала про Ів.Труша: «Ми з ним дуже добрі товариші» [3, с.195] Обое цікавилися модерними тенденціями тогочасної європейської політики, літератури та мистецтва. Леся Українка, завдяки тісним родинним контактам з Михайлом Драгомановим, який був її наставником у самоосвіті. Іван Труш, ще у період навчання підтримував зв'язки з львівським студентським товариством «Академічна громада» на формування громадянської позиції якого мав сильний вплив, дядько Лесі Українки. Згодом Труш писав: «Драгоманов мав на нас у багатьох напрямках дуже великий вплив і то все актуальний, підтримуваний тижневиком «Народ», де майже безперервно друкувалися його статті» [5]. Тому, перебуваючи у Києві Іван Труш, з власної ініціативи, вирішує також написати портрет Лесі Українки.

Для роботи художнику виділили просторий зал зі скляним дахом у щойно збудованому Київському міському музеї. Якраз туди приїздила для позування Леся Українка. У листі до сестри Олі, поетеса писала: «Маює тепер з мене один галичанин портрета, а сидить він аж у новому музеї на Олександрівській вулиці...» [3, с. 174]. Сеанс позування тривав до двох годин, що було досить складно для її слабкого здоров'я, але поетесі імпонував не тільки сам процес портретування, але й спілкування з митцем.

Завершений портрет Леся Українка вперше побачила у квітні 1901 р. перебуваючи у Львові. Про реакцію поетеси, щодо портрету, можна скласти судження з її листа до родини : «Була я в редакції «Вісника», де мала приємність бачити свій портрет, мальований в Києві, - не знаю чому, але воно чогось таки смішкувато на се дивитись» [3, с. 222].

Як майстер психологічного портрета Іван Труш зобразив Лесю Українку сильною, впевненою і, водночас, беззахисною жінкою, яка прагне знайти своє місце у цьому складному світі, використовуючи для цього модерний стиль експресіонізму. Сам Труш вважав себе художником реалістом. Однак, і сучасних глядачів, портрет мисткині вражає властивим для високого модерну пронизливо-напруженим ліризмом, яскравим вираженням емоційного стану портретованої.

Слід відмітити, що дружні відносини між цими двома талановитими людьми згодом погіршилися через родинні

справи Драгоманових-Косачів, а також через невизначеність подальшої долі написаного портрета. Іван Труш продав портрет графу Леону Пінінському, наміснику Галичини, ректору Львівського університету, професору римського права, дуже відомому знавцю мистецтва і колекціонеру. З точки зору визнання, для майстра це була досить знакова подія. Оскільки, роботу Івана Труша визнано гідною уваги знаного і прискіпливого колекціонера. Як згадували сучасники проф. Л.Пінінського, «його палац у Львові завжди був вірним притулком художнього натхнення, неофіційною школою для не одного молодого творця, місцем численних артистичних дискусій та симпозіумів...» [1].

Леся Українка була вкрай незадоволена, що оригінал її портрета буде виставлений не для української громади, де її знають і шанують, а в одному з приватних салонів польського шляхтича, ... «як я вже позувала, наражаючи своє здоров'я, гаючи свій час, і зовсім не інтересуюсь виставлянням моїх портретів, але як вже той портрет є і для нього позувала, то хай би вже краще він висів в українській громадській хаті, а не в польського пана» [6]. Вона попросила автора обміняти оригінал на авторську копію. Однак, скоріше за все, це залишилося лише невиконаною обіцянкою Івана Труша. Відносини між двома знаковими постатями для української культури остаточно зіпсувалися. Згодом, Леся Українка та Іван Труш майже не спілкувалися. Але саме цей портрет поетеси залишається, як підкреслював Климентій Квітка, найкращим зображенням Лесі Українки для нього.

Згодом, оригінал буде переданий з приватної колекції до Львівської картинної галереї (нині – Львівської галереї мистецтв імені Б.Возницького). Залу Наукового товариства ім.Шевченка прикрашася авторська копія [2, с. 28].

Ще один портрет Лесі Українки був написаний у 1904 р. наддніпрянським художником Фотієм Красицьким. Він був учнем відомого організатора Київської рисувальної школи Миколи Мурашка, якраз там, де також брала уроки малювання Леся Українка. У школі М.Мурашка Фотій Красицький знайомиться і отримує підтримку відомих українських культурних і громадських діячів, зокрема, Миколи Лисенка, Михайла Старицького та ін. Завдяки їх матеріальній підтримці він мав можливість продовжувати навчання у майстерні М. Пимоненка. Згодом, київська «Громада» фіндує молодому художнику навчання в Одеському художньому училищі при

майстерні К.Костанді. Диплом про успішне завершення якого надавало право Фотію Красицькому продовжити вдосконалювати майстерність у Вищій художній школі Санкт-Петербурга у класі Івана Репіна. У 1903 році художник повертається до Києва і поринає у вир мистецького життя [6].

У 1904 р. він працює над портретом Лесі Українки. Прихильник реалізму у мистецтві Ф.Красицький зображує поетесу виснаженою хворобою, яка стійко переносить страждання, що випали на її долю. Навіть організатори художньої виставки у Львові, де художник запланував виставити портрет поетеси, були вражені реалістичністю пензля майстра і попросили, дещо змінити у творі. Фотій Красицький працює над другим портретом у тому ж реалістичному стилі, але використовуючи світлі тони фарб робить його більш жіночним, світлішим, повним сонячного світла.

Однак Лесі Українці більше припав до вподоби саме перший портрет. У травні 1913 року вона вирішила повторити його у фотографії. Її кузен Юрій Тесленко-Приходько зробив знімок, і на сьогодні це є останнє прижиттєве зображення Лесі Українки [4].

Отже, портрети Лесі Українки написані на початку буремного ХХ століття, двома українськими художниками, які проживали у різних країнах. Вони працювали у різних мистецьких стилях, але обидва зуміли відчутти, відтворити і донести силу духу, незламність волі прекрасної, ніжної жінки, що дивиться на нас через роки.

Література

1. Вілла Потуцьких-Пінінського, або ще один «палац щастя» у Львові. 25.03.2015 \\ <https://photo-lviv.in.ua/villa-potulitskyh-pininskoho-abo-sche-odyn-palats-schastyu-u-lvovi>

2. Кондаурова Ганна. Іван Труш у створенні портретної галереї наукового товариства імені Шевченка у Львові. «Вісник НТШ»/Світова рада Наукових товариств імені Шевченка. –Львів, 2012. № 47, - 80с. (С.25-29)

3. Леся Українка. Зібрання творів у дванадцяти томах. Вид-ня «Наукова думка». – Київ, 1978. Т.11 Листи (1898-1903), 478 с.

4. Новий експонат: портрет Лесі Українки роботи Фотія Красицького\\ <https://onestreet.kiev.ua/lesya-ukrainka/>

5. Рудяченко Олександр. Іван Труш. Пілігрим фарб і сонця. // www.ukrinform.ua/rubric-culture/2664710-iva

6. Фотій Красицький.
https://uahistory.com/topics/famous_people/5797